

נושא השבוע: הליכה במקום סכנה

המקור בפרשה: קטונתי מכל החסדים (לב,יא), אל יעמוד אדם במקום סכנה, שבת ל"ב א'.

חסביג לשולחן

עלון שבועי לבני הישיבות סביב נושא מהפרשה בעיון בהלכה באגדה ובמוסר

מרן בעל שבט הלוי שליט"א

ברכת הגומל בהולך במקום סכנה

הנה בענין ברכת הגומל אצל חיילי הצבא, הנמצאים ר"ל חמיד במקום סכנה ומידי פעם יוצאים לחופשה לביהם, ע"מ כשיגמרו ימי החופשה ישבו לאותו מקום סכנה, ולפעמים נמצאים בחופשה ימים רבים, ונשאלתי אם בכל פעם שבאים לביהם יברכו הגומל או רק כשיעזבו הסכנה לגמרי. והנה אם הביתים שם עברו מצב של סכנה בפועל ע"י התקפות מחלים וכיו"ב שרצו לפגוע בנפשם ונצלו מהם, א"כ פשיטא שיברכו כשבאים לביהם ויברכו ויגמרו וימי יודע אם ישנה עוד, ופשיטא בדומן המקרה כבר היו חייבים בקרבן תורה ככה"ג. אבל אם לא היו במקום שהשטח והדרכים שם מסוכנים אבל לא היה סכנה בפועל, א"כ לכאן נפלין ברבונותא. דלדעת התוס' והרא"ש בכברות (פ"ט סי' ג') מחייב בתורה רק אם היה בסכנה בפועל וניצלו חייהם, אבל לדעת הרמב"ן ודעימיה דכל הדרכים בחוקת סכנה, וגם מקום סכנה גורם אע"פ שלא היתה סכנה בפועל, וא"כ מ"כ שחיילים אלו שמקום שהם שם מוחזק למקום סכנה אבל לא עברו סכנה בפועל.

והנה מדויק לשון הטור א"ח סי' ר"ט, שכ' בטעם שיטת התוס' והרא"ש דלא מברכים על הא דכל הדרכים בחוקת סכנה, והוסף כי הטור דכ"ז הוא רק לענין תפלת הדרך, אבל לענין ברכת הגומל במקום תורה איתקן, והיינו דזה פשיטא לן דקרבן תורה אינו מביא כה"ג אלא א"כ אירע סכנה בפועל, א"כ הה"ד נידון דידן, ולדעת תוס' והרא"ש נגזאנו אשכנז הרמ"א ס"ל הכי לא שייך ברכת הגומל, ולדעת הר"י ושו"ע (והספרדים) פסק כהרמב"ן ודעימיה דמברכין גם על ידן דכל הדרכים בחוקת סכנה, ומכ"ש בנידון דידן.

איברא, משי"כ למעלה אינו ברור רק לדעת הטור דגם בארבע צדיקין להודות כיום ומברך, ומברכין רק כשבא סכנה של ממש לידם, אבל לפי המוסכם בפוסקים ד"י שצריכים להודות היינו אפי' לא נתנסו בשום סכנה בפועל, ולדעת דע"כ י"פ או ומברך שכיחיה ועוללים מאד ליהוה איתו משי"כ כה"ג אלא א"כ אירע סכנה בפועל, או סי' ר"ט סי"ט, והג"ד שצריכים להודות לאו דוקא, והוא הדין למי שנעשה לו נס כגון שנפל עליו כותל וכה"ג, א"כ הוא הדין בנידון דידן חייבים, ואע"פ שהשו"ע איירי דוקא במקרה שהיה נס ממש, ולא כשעבר חת חת נטוי ולא נפל עליו, כבר כ' בא"י דכיון דזה רק זמן קצר עד שיעברו לא נקרא שנעשה לו נס, אבל לולא זה גם בשאר דברים כעין קיר נטוי, היה נקרא נעשה לו נס כשנמשך זמן רב.

ואע"פ שבשו"ע ב"י מביא דעת ר"א והג"ד ד' דוקא, כבר כ' הפוסקים דעת הגאונים לנטות אחרי הממון, אלא ברכת הגומל, וא"כ פשיטא דמי שבא משטח סכנה ממשית מוקף שוללים ורוצחים, אע"פ דלא קרה נס בפועל, הא גופא ניסא הוי דריצא לחיים, ולא פחות מנעוטי ימים כל הזמן בים שקט ומברכין, כיון דעצם העברה בים נחשב נס.

והנה בחיילים יוא"ה המפליגים בים באופן קבוע, והדין פשוט בפוסקים ומ"ב סי' ר"ט דבין בים בין במדבר מברכים אפילו לא קרה שום סכנה, ונשאלתי אמינתי יברכו חיילי אלה ברכת הגומל, האם יברכו כל פעם שמגיעים ליבשה, או לביהם הפרטי דרך חופש, או דלא נקרא הגיעו למחוז פקעם רק ששבו לביהם הפיסי כיון שחובתם ותנדיים להפליג שוב אחריכם כמה ימים, והעירי כמה ש' הפוסקים ומ"ב והוא מהא"ר, שהולכי ימים שעומדים במלך כמה ימים אין מברכין, כיון שלא גמרו את דרכם, והו"ל לא גמרו את שירותם, ולא נתקיים בהם ומוסרותיהם נתק.

הנה לבי נוטה יותר דמברכין ככה"ג כשיביתים שבו לביהם לחופשה לכמה ימים, ואע"פ שלא גמרו את שירותם, אבל ש' המ"ב דאפילו באו לגמול כמה ימים דלא יברכו, זה דוקא דעת הא"ר, אבל דעת הג"ע בדבוקן ממושי' לן יברכו. ואף לדעת הא"ר נראה, דזה דוקא במטרת נסיעה אחת מסוימת, ורק שביביתים מפסיקים קצת לעלות ליבשה ע"מ להמשיך ולגמור הנסיעה, אבל בספינים שנים אחרים שנים ושם מקום הלכנס וחימתם, וכי ש' ספקן לא יברך כל ימיו ושנותיו ברכת הגומל כיון שעדיין לא גמרו שירותו, ובודאי כיון ששירותו מתחלק לכמה פרטים, אינו כמנו נסיעה אחת במטרה אחת.

ומאד מסתברים בזה דברי הגאון מאמר מרדכי סי' ר"ט סק"א, דמדמה אפילו מצאיות ההלכה של הא"ר להמבואר בשו"ע ס"ח, ומי שיש לו מחושו קבוע הבא מומן לומן צריך לברך הגומל, הרי דאע"פ שיוודע שיחזור עליו המחוש שוב, מברך על כל פעם, וה"ו כה"ג דאין כמה שצ"ע לחזור שוב לתפקיד ים סבה לפטור מן ההוראה על שעבר. ואע"פ שזה רק לשיטת המחבר בשו"ע ורמ"א חולק, היינו לענין איכות החולק, דלרמ"א בעינן מכה של חלל וכדו' אבל לא בזמן הברכה.

וכן ש' להביא ראה ממנהג הספרדים לברך הגומל כשהולכים מעיר לעיר, אע"פ שיוודע דודאי יצאו עוד פעם אחרי ימי יו"ט, והאשכנזים אין חולקים בזה אלא רסחם הליכה בדרוכים לא נכלל בברכת חיוב הגומל של סכנה. ובמאמר מרדכי מכירע זמא ננוהגים לברך ברכת הגומל כל פעם, דלא כמציאתי כתוב שבא"ר, והנה גם אם לא ננקט כהמאמר מרדכי בהפסקה באמצע דרך ארוכה סתם, כיון שאורך הנסיעה של עכשיו עדין לא נסתיימה, מ"מ באלו המשרתים בים, מסתבר שנתנית חופש להם הוא גמר פרק חלקי של שירותם לא של נסיעה מיוחדת, ומה שחותרים חותרים לשירותם ועבודתם.

אמנם זה דוקא כשהחזירים לומן מה לביהם, אבל ודאי אם באמצע נסיעה ארוכה לחו"ל מפסיקים קצת ויוודים לאיזה נמל, ושוב מושכים בנסיעה להגיע למקום היעד, בזה נפולים במלגות פוסקים הג"ל, וקשה לחייב ברכת הגומל עכ"פ בשם ומלכות.

והנה במכונות הנוסעות בדרך נופעה מכונת הראשונה ע"י מחבלים ר"ל או מזריקת אבנים, או יושבי מכונות אחרות צריכות לברך אע"פ שהיו צפופים זה לזה. ואומר בקיצור, דאם דרכים אלה הם דרכים רגילים לא מסוכנים מיוחדים שדרכינו שלא לברך עליהם, ולמכונות אחרות לא היתה בהם שום פגיעה, א"כ פשיטא דלא יברכו. אבל אם אירע זה בשטח מוחזק לסכנה ועלול לכולם שיקרה כזה, כבר תבתי ומלשונות הפוסקים יראה ובלא"ה צריך לברך כשיגיע למקום חופש ומנוחה, ומכ"ש כשיאירע מקרה כזה.

(שבט הלוי ח"ט סי' מ"ה)

עיון הלמוד

הרה"ג מרדכי קרליבך

בחילוקים שבין מעשה הקב"ה לבין

מעשה שטן

כתוב ביונה ה' השיל רוח גדולה אל הים ויהי סער גדול בים והאניה חשבה להשבר. המהרש"א כשכתב [דף לבג.] הקשה בזה, והנה איתא בסוגיא שם, דשמואל לא עבר אלא במברא דאית ביה גוי נשלא עבר במעבורת על הנהר אלא יחד עם נכרין, אמר שטנא בברי אומות לא שליט, וקשה ממעשה דיונה שהאניה חשבה להשבר מחמת יונה, אף שהיו שם ב' אומות, וכתב ליישב וז"ל, קושטא היא דלא הוה שליט אלא ביונה, ולא חשבה האניה להשבר מאל מחמת יונה, וכדי שיטילוה לים כמוזכר בקרא. ודבריו צ"ע, דא"כ למה אמר יונה שאינו והטילוה אל הים, ולמה לא יסאר על האניה באופן שע"כ לא ישלט בו שטן, ויש לומר דישב האניה לא האמניו בזה יונגם רב פליג אשמואל, והם היו מטילין אותו לים. ויעיין בחיד"א מ"ש"כ.

ולעניינא אינו מבין כלל קושית האחרונים, כי לעניינא פשוט הוא שיש עניינים אשר באים מצד השטן, ויש עניינים אשר באים מן הקב"ה, וכל סוגיא דשבת שם שייך להן מילתא שהאניה מוקטרג בשעת הסכנה, דהתם נתן דעל ג' עבירות נשים מתות בשעת לידתן, ומפורש בירושלמי שבת [פ"ב ה"ן] דהוא לפי שהשטן מוקטרג בשעת הסכנה, וכ"ה בתנחומא [פרשת ויגש ס' א'], ועל זה אמרו שם דשטנא בבי אומות אינו שולט.

ומקור לענין מעשה שטן אף לעשות דברים שבלא בדרך הטבע, האירוני דרברי רש"י בפרשת כי תשא [פ"ב פ"ה] על העגל, דכתיב וירא אהרן, וזה לשון רש"י, שהיה בו רוח חיים, שנאמר מבנית שור אוכל עשב, וראה שהצליח מעשה שטן, ולא היה לו פה לדחותם לגמרי, הרי דמצינו בזה דבר מחושו, ומלבד מה שהשטן מפתה ומכשיל את האדם, הרי שיש לו כביכול ממשלה וכו' לעשות ניסים כדי להכשיל את האדם.

אכן כל מעשה דיונה היה בהשגחה פרטית וניסים גלויים מאת הבורא על מעשיו של יונה, כמו שמפורש כן בתנחומא פרשת תולדות י"ב וז"ל, וינה א"ל הקב"ה קום לך אל ינונה העיר הגדולה וכו', ויקם יונה לברוח תרשישה מלפני ה' וירד יפו, לסוף הראהו בים כל אותן הצרות ובלעו הדג ויקרא אל ה' ומצעי הדגה, ולבסוף נמרט שער ראשו וקננו מן אותו חום והיה לו במצעי הדגה ואח"כ הלך שלא בטובתו, עכ"ל.

שהוא מקרא מפורש שם, הו' השיל רוח גדולה אל הים, הרי שהיה זה מעשה השטן, וכיוצא בזה, הרי מפורש ברש"י בפרשת וירא [פי"ט פכ"ד] על הכתוב הו' המטיר על סדום, שכל מקום שנאמר הו', הוא ובית דינו.

כספר יוסף דעת להגר"י לוס [ס' ז'] מובא מהסכת קרישא בעל החפץ החיים, שהח"ח רצה לעלות לארץ ישראל ואירעו עיכובים הרבה, ואמר הח"ח שהוא סימן מן השמים שמעכבים אותו לבל יעלה לארץ ישראל, ונשאר בחו"ל, ומאריך מנשה שהיה כשהיה באמצע עבודת הדפסת הספר משנה ברורה, ומת בנו הג"ר אברהם ועוד עיכובים, הגיב הח"ח שמעשה שטן הוא זה ולעכב את עבודת הספר משנה ברורה, וצריך להלחם בו.

ושמעתו בשם הגרי"מ סלמן שכשנשאל הח"ח על פשר ב' הכרעות אלו, [שהא' החשיב לסימן מן השמים, והשניה למעשה שטן], השיב, דפעמים הקב"ה מסמן מה ראוי לו לעשות, א"כ סימניה אלו נפלתי לפני עשיית המצוה, ולכן כשהיה מהתהלך לעלות לא"י, היה עדיין לפני עשיית המצוה, ובהו"ל שהוא סימן השמים, אך התקלות שאירעו בעת הדפסת המ"ב היו באמצע המצוה, וזה ע"כ אינו סימן מהשמים אלא מעשה שטן.

[האמנם ידוע שלא הרפה הח"ח ממשכתו לעלות לא"י, ובזקנותו המופלגת היה מתחנן לסביבו ואומר 'נעמט מיר קיין ארץ ישראל' (קחוני לא"י), ובספר מאיר עיני ישראל (ח"ד ע' 508) מובא שא' טען בפני הח"ח כי מן השמים אין חפצים שיעלה לא"י, והשיב לו הח"ח שלא ימחל לו לעולם, וכן ראיתי מובא שהח"ח חשב כשהיה שרוא מעשה שטן לעכבו, אך אחר כל העיכובים כתב במכתב (ו' שבט תרצ"ג) שמן השמים עייכבהו.]

והנה בליקוט שמואל [ב' רמז קמ"ג] על הכתוב ויהי בלילה ההוא ויהי דבר ה' אל נתן [לצוות לדוד שהוא לא יבנה את הבית], רב חנינא אמר, אמר הקב"ה לנתן הנביא, נתן, האיש הזה שאני משלחך אצלו מהיר הוא במלאכתו, עש ע"ד שלא ישכרו פועלים לך ואמור לו לא אחת תבנה לי בית, שלא ידע לו עלי תרעומת, ע"כ, ובפשוטו נראה דמהירות זו לא היתה אלא כדי שלא יפסיד דוד את מעותיו.

הלא למשיג הדברים נפלאים, שהרי הקב"ה נותן לו לאדם סימנים לפני תחילת עסק התעורר דוקא, וזוהו שאמר לו הקב"ה לנתן הנביא, שיקדים לך לודד לפני שיחלף כבר בעבודת המקדש ושכרו פועלים, [ואמנם היך במדרש מבואר שהטעם הוא 'שלא ידע לו עלי תרעומת', ויש ליישב דזה גופא שכבר שכר פועלים חשב שכבר התחיל במצוה, ויהא לו תרעומת על מה שלא רמזתי לו עליון זה לפני התחלה המצוה.]

בקובץ מאמרים להגאון הקדוש רבי אלחנן וסרמן [סי' י"ק ס"ח] הקשה, דהנה בגזירת המן לא מציונו שצלתה על דעתם של ישראל לצאת למלחמה נגד המן, ואך שהיו עוסקים ומתחזקים בתורה ותפילה, ואילו בגזירת אנטיוכוס והיוונים יצאו אנשים מעטים להלחם בצבא רב, ואם נימא דלא

דבר העורר

יעקב אבינו מוטדד לפני הפגישה עם אחיו עשו, בענווה מלאה הוא פונה להקב"ה ואומר קטונתי מכל החסדים ומכל האמת, לאחר שנות העמד והיגיעה בתורה בבית שם ועבר, לאחר קיימו את מצוות אביו לצאת לדרך הארוכה לבנות את ביתו, לאחר ידיעתו הברורה כי הוא זה שיכה להקים את שנים עשר שבטי ישראל, עדיין מרגיש הוא את עצמו קטן ודל ולא זכאי לזכות.

הענווה של יעקב אבינו אינה חולשה ואינה התרפסות, ההנהגה שלו אינה של ביטול עצמי מוחלט המביא את האדם לחוסר הערכה עצמית. כאשר צריך ונדרש, יודע יעקב אבינו לעמוד על זכויותיו והוא יודע גם לומר את הדברים כלפי לבן ולעשות בתחבולות על מנת להציל את ממונו ואת משפחתו מידי הגנב והרמאי.

יעקב יודע להנחות את בניו ולומר להם את דרך התורה והשקפתה בענייני שכם וחמור ולהביע את עמדתו הנחרצת בכל עניין שבקדושה ולחילופין בענייני פרסתו.

אולם כלפי בורא העולם, הענווה שולטת בחגנתו, התפילה והבקשה הביטול העצמי וחוסר ההערכה כלפי מה שעשה ויבנה בעשר אצבעותיו, זהו מעשה האבן הסימן לבנים המונחל לנו, ההבדל הכל כך ברור כלפי כל עניין להתייחסות נראיה והמתאימה לו באופן המושלם

מהנהגת חז"ל רמב"ם

ידעו ישראל אם יצליחו במלחמה נגד המן, הרי היו להם נביאים לידע רצון ה', ואם לא נלחמו עמהם ודאי שכן היה רצון ה' וצ"ב. וביאור שם, דאף דמשפטי ה' בכל הארץ, ואין עוד מלבדו, עכ"ז בשעה שמירת הדין מתגברת מאד, לפעמים ניתנה רשות לשטן ללחום נגד הקב"ה כביכול, ומצא שיש ב' מיני הנהגות, א. מעשה הקב"ה, ב. מעשה שטן, והבחינה שהיא מעשה ה', ותכליתו להחזיר אותנו למוטב, ואם הגזירה היא להעביר על הדת, הרי זה מעשה שטן להעביר את ישראל על דתם.

ומעתה גזירת המן היתה ע"י הקב"ה, וגדולה הסרת טבעת יותר ממה נביאים שעמדו להם לישראל, כדי להחזירם למוטב, ובאופן זה אין מקום למלחמה, והיא לא תחלף, לא כן בגזירת אנטיוכוס, שהיה זה מעשה שטן, וכדי להתחיל כח השטן דרוש שישראל ימסרו עצמן להריגה במלחמה ממש, ולכן מסרו החשמונאים נפשם למיתה על קידוש השם, כמו שיצאו למלחמה בשעה שבא עליהם עמלק, יעושי' עוד בשם הח"ח. ועי' לשון הח"ח בכברות סב':

צוף הוצאה לאור – נתן פרלמן

הופיע ויצא לאור בהוצאת צוף

עמק אפרים

להגאון רבי אפרים

ראובן זורביג וצ"ל

על מסכתות יבמות כתובות

ענשיו בחזניות הספרים

מנהגים

הרה"ג אליקים דבורקס

לא יעמוד אדם במקום סכנה

מובא במסכת תענית כ' ע"ב 'לעולם אל יעמוד אדם במקום סכנה ויעמוד עושיך לי נס ש'אם אי עושיך לו נס, ואם תמצה' לומר עושיך לי נס מניין (ממעטין - רש"י) ו'נס מוזכרתי, אמר רב חנן מאי קרא 'קטנתי מכל החסידים ומכל האמת' (בראשית ל"ב), וכמו שכתב רש"י (שם)'נתמעטתי וזכרתי ע"י החסידים האמת שעשית עמדי' (ע"י ביאור הגר"א משלי כ"ה ט"ו),וענין לשון זה מובא בגמ' שבת דף ל"ב ע"ב וכך נפסק בשו"ע יור"ד סימן קט"ז סיפ' ה' והשע"ה למה שנעשה לו נס מניין מוזכרתי וביאר המהר"ל בחידושי אגרות שבת דף ל"ב שמשלם שהשכר בעוה"ב הוא למעלה מהטעב שכל מי שסומך על נס וניצל באופן למעלה מדרך הטבע וכזיתו אלו באות רק מכה הזכרית שיש לו בעוה"ב וא"כ שם נתמעטו וזכרתי. והשע"ה לזה משום שאסור לסמוך על זה הנס כמבוא בירושלמי פ"א ה"ד ותלמוד מהפסוק 'לא תנס את' אלוקיכם', גם לדבר מצוה אסור לסמוך על הנס שהרי פטור חז"ל בבדיקת חמץ את החור בקיר שבניו לבן הנכרי משום סכנה.

בחידושי המאירי שבת דף ל"ב כתב 'לעולם היא אדם נוהר ליה לא מסור עצמו לסכנות ואל יסמוך על הנס שאינו יודע להיכן המאונים מצויעות, כלל גדול אמרו "השטן מקטרג בשעת הסכנה", כעין זה מובא במדרש גתוואמי פרשת ויגש סימן א' ע"הפ -אמר לא ירד בני עמכם וגו' וקראהו אסון" (בראשית מב) – מאן את למד שהיוצא לדרך השטן מקטרגו", לכל הדרוכים בחזקת כנניה" וכפי שמוכא בירושלמי ברכות ד' ע"א ו' שמעון בא אבא בשם ר' חנינא: "כל הדרך בחזקת סכנה." ורש"י בברכות דף ג"ה ע"א כתב טעם שלא יעמוד במקום סכנה כי כשהוא"ה במקום סכנה מפשפשך במעשיו לראות אם יש לו זכות להנצל.

כשאדם מכניס עצמו לסכנה עובר עה"כ 'רק השמר לך ושומר נפשו מאד' (דברים ד' ט"ו) וזה"ש 'תשמרתם מאד לנפשותיכם' (דברים ד' ט"ו), וכך שמה מדברי הגמ' ברכות דל"ב ע"ב מעשה בחסדי אחד שהיה מתפלל שמוכא בירושלמי ברכות ד' ע"א ו' שמעון בא אבא בשם ר' חנינא: "כל הדרך בחזקת סכנה." ורש"י בברכות דף ג"ה ע"א כתב טעם שלא יעמוד במקום סכנה כי כשהוא"ה במקום סכנה מפשפשך במעשיו לראות אם יש לו זכות להנצל.

כשאדם מכניס עצמו לטכנה עובר עה"כ 'רק השמר לך ושומר נפשו מאד' (דברים ד' ט"ו) וזה"ש 'תשמרתם מאד לנפשותיכם' (דברים ד' ט"ו), וכך שמה מדברי הגמ' ברכות דל"ב ע"ב מעשה בחסדי אחד שהיה מתפלל שמוכא בירושלמי ברכות ד' ע"א ו' שמעון בא אבא בשם ר' חנינא: "כל הדרך בחזקת סכנה." ורש"י בברכות דף ג"ה ע"א כתב טעם שלא יעמוד במקום סכנה כי כשהוא"ה במקום סכנה מפשפשך במעשיו לראות אם יש לו זכות להנצל.

כשאדם מכניס עצמו לטכנה עובר עה"כ 'רק השמר לך ושומר נפשו מאד' (דברים ד' ט"ו) וזה"ש 'תשמרתם מאד לנפשותיכם' (דברים ד' ט"ו), וכך שמה מדברי הגמ' ברכות דל"ב ע"ב מעשה בחסדי אחד שהיה מתפלל שמוכא בירושלמי ברכות ד' ע"א ו' שמעון בא אבא בשם ר' חנינא: "כל הדרך בחזקת סכנה." ורש"י בברכות דף ג"ה ע"א כתב טעם שלא יעמוד במקום סכנה כי כשהוא"ה במקום סכנה מפשפשך במעשיו לראות אם יש לו זכות להנצל.

חמירא סנתא מאיסורא

כלל גדול אמרו חכמים "אמירא סנתא מאיסורא", והיינו דבר מסוכן חמור יותר מדבר שיש בו איסור וכמבוא בגמ' חולין ד"י ע"א ובשו"ע או"ח סימן קע"א סיפ' ב' ובמג"א יור"ד סימן קט"ז סיפ' ט"ה, ומשום כך מובא בגמ' בתהלין ד"ט ע"א סימן סכנה יש להחמיר בה יותר מספק איסור, עינין בגמ' יומא פ"ג ע"א שספק נפשות דוחה את השבת ובפמ"ג או"ח סימן ד' בא"ח ס"ק"ב כתב שלרעת הרמב"ם שכל ספק איסור מותר מן התורה מ"מ ספק סכנה אסור מן התורה. וראיה לזה מגמ' חולין דף ט' ע"א לכתב בהמה ששטתה הלכה וקודם שנברקו בני מעיה בא זאב ונטל אותם בשיניו והשיבים ומצאנום קובעים י"י שהסתפק ש'אם נקב היה בבני מעיהם של עוד מחייה של הבהמה וטריפה היא והזאב ניפץ את שיניו במקום הנקב שהיה כבר בחייה ולפיכך אסורה באכילה, או ש'אם איך חוששים שבאותו מקום שנראה כעת הנקב היה כבר הנקב בימי חיותה' אלא זהו נקב חדש שנעשה ע"י הזאב ומותרת באכילה, ונפסק

מן הגר"ח קנייבסקי שליט"א

שלוחי מצוה במקום סכנה

הלא אחיך רועים בשכם וגו', לך נא ראה וגו' והשיבני דבר (ל"א י"ד). יעקב אבינו לא עלה על דעתו משנאת האחים, רק משום ששכם מקום סכנה משום שהרגו שכם, ועז"ז אמר לך נא ראה וגו' והשיבני דבר, כדי שיהא שליח מצוה גם בחזירתו (וכ"כ הגאון מלבי"ם ז"ל), וזה לא היו שכ"ח הויקא שהרי נפלה עליהם פחד. אבל מן האחים לא עלה בדעתו, וזה היו שכ"ח הויקא.

(טעמא דקרא)

שאלה: הרי בגמרא (פסחים ח' ב') אמרו שלוחי מצוה אינן ניווקין, ובמסקנא שם אם בחזרתן.

תשובה: מ"מ הרי רב בתוספת בזה כדאייתא שם, ואפשר שגם יעקב נסתפק בזה, לכן אמר "והשיבני דבר".

גם י"ל שבחזירתו זה רק מה שנצרך לחזרה, אבל אם יקיף וילך מה שלא נצרך לך לא, מצי"א" אם זה עצמו מצוה – גם אם יקיף וילך מה שלא נצרךהוי שלוחי מצוה, כי סוף סוף זה בדרך קצ"א (דרך שיהה)

שאין חוששין לך לעומת זאת בחשש סכנה כעין זה כגון שראה ציפור מנקרת בתנאה ועכבר מנקר באבטיח ויש ספק ש'מא באותו מקום לפני שניקרהו הציפור והעכבר הטיל של נחש את ארסו הריהו סכנת מות, או שהנקב נעשה ע"י העכבר והציפור ואין בזה סכנה אסורים הפירות באכילה ש'מא הנקב הוא של הנחש, ומבארת הגמ' שחמירא סנתא מאיסורא, ובטעם הדבר בשפסק סכנה לא מעמידים את הדבר על חזקתו שהוא מותר אלא חוששים לסכנה, במבאר בחידושי חתם סופר עבודה זרה דף ל' ע"א היות שחשש איסור ע"י דין יש לנו לילך אחר חזקה להתיר ומי שאסר הוא שהתיר ואף אם היה נקב באותו מקום והבהמה היתה טריפה התירה ומעיקר הדין אין לנו לחשוש לך, לעומת זאת בחשש סכנה מה יועיל אם הדבר יהיה מותר מצד חזקה הרי במדיה ויש בתנאה ארס האוכל מאותה תנאה מסתכן ואי אפשר להשיב את הנפש, ואפילו שספק סכנה הוא ספק ספיקא אסור להכניס עצמו למקום סכנה זו. וכ"כ הפמ"ג או"ח סימן ד' במשפ"ז ס"ק, ויעוין בפמ"ג או"ח סוף סימן קצ"א יור"ד קט"ז ס"ק ג"ח, ובשו"ע או"ח סימן שכ"ח סיפ' ג' מובא שבפיקוח נפש מחמירים אפילו בכמה ספקות ופ"ע דברי מהרש"ם ביומא פ"ג ע"א. כמז"כ מאלל שיש בו סכנה ותנערב במאלל אחר יש בוכרים שבטל בשישים כשאר איסורים וכך כתב בספר איסור היתר כלל כ"ג דין ד' ורק בארס של נחש שהוא חרף' ונפעפע אינו שולל אפילו בשישים כמבואר בספיקא הספך יור"ד סימן קט"ז, אולם יש סוכרים התורה והמירא סנתא מאיסורא אינה מתבטלת אפילו בשישים וכך מבואר בדרכי משה יור"ד קט"ז ובט"ז (שם) סק"ב.

כוחה של תפילה במקום סכנה

הגמרא בקידושין (ב' ט) מספרת סיפור מופלא. רב אחא בר יעקב יצא ללמוד תורה, והתקרב אל עירו של אביי. באותה עיר לאדם נורא בבית המדרש. הגמרא מספרת שלמרות שהמוזיקים מוזיקים רק לשהם יחדיו ורק בלילה, הרי שמזיק זה הצליח להזיק גם כששני אנשים נכנסו יחד לבית הדין ובגם בעיצומו של היום, אביי שמע שרב אחא בר יעקב מתקרב לעיר והוא ביקש מכל בני העיר שלא יסכימו לארח בביתם אותו כדי לגרום לו לבית המדרש ולגרש את המזיק השוהה שם. ואכן רב אחא בר יעקב הגיע לעיר וחיפש מקום לישון בו אך לשווא, כולם סגרו את הדלתות ולא הסכימו להכניסו לביתם כפי שהורה אביי, רב אחא בר יעקב לא נותרה ברירה והוא נהג לבית המדרש והנה המוזיק האימתני הופיע מולו, נדמה לו כתנין בעל שבעה ראשים, רב אחא פתח בתפילה ליריבין העולמים ועל כל כריעה שכרע הכריעה, בת המזיק ולרב אחא בר יעקב הייתה המזיק. לאחר התפילה ושבע הכריעות, פת המזיק ולרב אחא בר יעקב הייתה הרווחה. למחרת בא רב אחא בר יעקב בטרוניה לתושבי העיר ואמר להם : "אם לא היה מתרחש עימי, אם הייתי מסתכן".

ותמה המהרש"א: כיצד יתכן שהיניס את רב אחא בר יעקב למקום סכנה שכזה? וכי ברור ופשוט שיתרחש נס כזה גדול לרב אחא? ועוד גם אם אכן ברור היה לו לאביי שהקבי"ה ינשה נס לרב אחא בר יעקב, הרי כל אדם שעושים לו נס מנינים לו מזכויותיו, ואם כן כיצד ייתכן שאביי הכניס את רב אחא למצב בו יודקק לנס ואז מהשמשים וירידו לו מזכויותיו?

השיב על כך המהרש"א יסוד גדול חשוב "ויש לומר שודאי סמך אביי שמתוך תפילתו לא יהיה ניווק וירחוק את המזיק ואין זה מיקרי נס" (ע"י בזה"ק פרשת שלח דף קט"ו).

השגת דבר מהשמים על ידי תפילה אינה נחשבת לנס ולא ינכו לו מזכויותיו עבר זה כך ברא הקב"ה את עולמו שאם מתפללים מקבלים, השמש וזרחת בדרך הטבע הכוכבים מתעצנים בדרך הטבע, הפרח צומח באדמה בדרך הטבע, ותפילה מתקבלת בדרך הטבע כך נברא העולם. יצחק ורבהק משוועים לילד הם מקבלים את בניהם אחר הטבע על ידי תפילה, יצחק עומד בקיין וזיית ומתפלל רבהק עומדת בקיין וזיית אחתה ומתפלל והקב"ה שומע את תפילתם מתאווה לתפילתם ומעניק להם תאוומים.

וכך כותב הספורנו (בראשית י"ב), על הפסוק "יצחקך שרה בקרבה לאמר" ו"חשבה שיהיה דבר המלאך ברכת נביא בלבד כענין אלישע, לא נבואה ולא שליחות האל- יתברך, וחשבה שלא יושג זה בוקנים בברכת שום נביא, כי אמנם להשיב הבחורות אחר הויקנה הוי הואו כתחיית המתים, אבל היתה זולתי במצות האל- פרטיא, או בתפילה משנת קן אמחו" שרה אמנו ע"ה הבינה, שלנס כזה כתחיית המתים להשיב הבחורות אל הקונת אי אפשר להגיע ע"י ברכת נביא רק במצות האל- פרטיא או בתפילה. וזו כוחה של תפילה שנתחבט בחלק מהמלך הטבעי של הבריאה ושהתפילה כולה כופפה לה. ע"י כ"ס הנחשט שבת סימן פ"ד ס"ק כ"ט שדין אם כוחה של תפילה נמנית עם הרפואות הסגוליות שלא אמרו בהם ספק נפשותו להליך.

וענין זה כתב בעל העמק דבר במדבר כ"ג כ"א ע"פ "ותרועת מלך בו" "באמת הצדיק אינו עושה ניסים בקביעות ומה שראו בלעם ובלק אינו אלא מה שהצדיק מועיל בתפילתו בעת צרה וזו באמת אינו נטי אלא כך הנהגת מלכות שמים שתועיל תפילה לכל דברי" (ועי' בדר"ק יהושע י' י"ד עה"פ "הלא היה כיום ההוא לפנינו וגו'").

אין סומכין על הנס

בשו"ת בנין ציון ח"א סימן קל"ז כתב דמה שאין סומכין על הנס במקום סכנה

חקירות הלכתיות

הרה"ג אלחנן פרץ שליט"א

סכנה

פשוט הוא אף כי אם רואה ח' אדם צעליל כי ניצל הוא ממלכות והמקום נמצא צעורו תמיד ולא נראה לו אלא כצדק הצטווהת החיים, איש כזה אסור לו להלך ראש בשמירה גוף והגפן חוייב הוא לשמור עצמו כפי חוייב השמירה הרלווי וגבולו. ואף כי לנו סומכים על ח' חזקה ג' פעמים וידוע לו לאורו אדם כי ג' פעמים ניצל בסיעתה' דשמיה ובלאו"פ מיוחד, אסור לו לסמוך על זה ועל חזקה זו חוייב הוא בשמירה גופו ככל אדם. ויש לשאול, אם כן מדוע ז'מו מחללים שנת להלכת נפש ואף על ידי קמיע מומחה, ויש הסוכרים שמועף אף לכתבו שגלת אדם קמיע זה סגולתו להזועי. כמו כן מסתבר כי אשה המתקשה ללדת וכבר ניסיון הוא אללה שקבולה משימת מליצה, ובגון מפחה של בית הקברות שידוע הוא כסבולה לפתיחת לידתה והיא מנוסה בזה, ויכולה היא להביא מפחה זה דרך רשות הרעים כדון קמיע. אמור מעתה כי סומכים אנו על סומכים של סיעתה' דשמיה ומדוע לא נסמוך על זה לגניין סכנה.

יש לומר כי סמיכה של'נו עושים על קמיע זה, יסודה מספק ומחללין מספק, וכיוון שמחשיבים את הדבר ספק אין היתר לאדם לסמוך על ג' פעמים.

חזקה

ידוע כי סומכים אנו על חזקות ואף להגזו את הגפש כמבואר בקידושין דף פ, ואף להוליא ממנו לעניין חזקה אין אדם פורע כבוד זמנו. כמו כן סומכים על אומדנא, ראה בנתיבות סו"ס ט"ו. אף שלמה המלך סמך על אומדנא. ומדוע אם כן לא יסמוך אדם על זה שדרכו ללכה ככל אשר ילך. התשובה לזה כי כל חזקה היא סימן לבואה, כי אין סיבה שמה שהיה לא יהיה, אבל לעניין שיעתה' דשמיה ראי שמכנה הוא ולפעמים סר חינו של אדם חס ושלום.

חמורו של רבי פינחס בן יאיר

ידוע כי גמלויו של אברהם אבינו ילאו זמומים כאשר פיהם קשור לכל יגזלו בשדות אחרים, וכדים שלאו ותמרו היתכן כן, והלא חמורו של רבי פינחס בן יאיר נזאר מחלילת' א'נו מעושר, אם כן גמלויו של אברהם אבינו ודאי שיהיו מן הגזל. ומדוע ז'מו על אדם?

ושמעתי ממז"ח הגאון של"ט"א כי אף שפשוט הוא כי גמלויו של אברהם אבינו לא יחלבו מן הגזל אין לו היתר לסמוך על זה כי הוא דבר שאינו בן יאיר נזאר מחלילת' א'נו מעושר, אם כן גמלויו של אברהם אבינו ודאי שיהיו מן הגזל. ומדוע ז'מו על אדם?

ושמעתי ממז"ח הגאון של"ט"א כי אף שפשוט הוא כי גמלויו של אברהם אבינו לא יחלבו מן הגזל אין לו היתר לסמוך על זה כי הוא דבר שאינו בן יאיר נזאר מחלילת' א'נו מעושר, אם כן גמלויו של אברהם אבינו ודאי שיהיו מן הגזל. ומדוע ז'מו על אדם?

בסדר הטבע האנושי חוייב הוא לקיים את דברי התורה ככל אשר יושת לפי הטבע הטבעי הנגיל. אף אלו נזאמר בכל הג"ל, כי מחוייב אדם לנהוג כפי חוקי התורה של שמירה בגוף והגפן והאללה עצמו לפי ההשתדלות הנהוגת בניינו, הגם כי ידוע לו שהוא מלומד נביטים ותקלה לא יוכלת מתחת ידו. משום כך יש להעניי על נהגו של אחד ממנוקוי ארץ שהיה מזולל בחוקי התנועה בלזרה חמורה כי סמך שהגוסע לידו יגן עליו בעלום קלושות, ולהג"ל פשוט הוא שחוקר אדם לנהוג כן.

נגע

איהל בכתובות עה: כי חזקת הגוף שאין לאדם נגע, וביאר בשערי יושך שער ב' משום שנגע הוא חולי הגוף ובכל חוליי הגוף סמכין על חזקה. כ'ס, כיוון שמופרש כ'שאוים ש'נגעים אינם טעניים כמו שכתב הרמב"ם בפרו' התשניות נגעיים פקח י"ב משנה ה' וז"ל: "הלא הראה עהם דברים כלתי טעניים ואינו חללוים טעניים בשום פנים לפי שהגברים והבנים הם חומר דומם של' יקרה בהם לרעת והם על דרך נס". וכן כתב הרמב"ן בפשקת חזיע וז"ל: "זה אינו טענע כלל". אמור מעתה כי כללי חזקה וענייניה אפשר לא שייכים בזה כי זו מילואת מתאוה לכל הקדמה.

עילים

כפשוטו אסור ללכת למקום סכנה אף ידוע כי שכיר יוס עולה בזילין ומסכן את נפשו, ואף הספנים היו מסכנים את עצמם ככתוב יעלנו עמיים יכדו התומות", והם נקראו חסידים במשנה בקידושין. אשר נראה מזה כי לצורך גדול מותר לאדם להכניס את עצמו לסכנה רחוקה. ולכן כדון עשו מי שהלכו לעשות חסד עם אחיהם כדדוס לצורך דברים חשובים. אבל ללכת אף סתם אסור וכבר כתב הלכ"ג בתועלותו של' אדם חסם כדון כ'הזאר שם מסכנה רחוקה. ובדון ה' חלפה הסכנה ומעתה לפי לחשוק כללום.

^[פ"ט]

דווקא כשיש סכנת נפש לפנינו, אבל אם הסכנה עדין אינו לפנינו אז סומכין על הנס, אבל בשו"ת אמרי שפר סימן כ"ג דדהא זאת דלא מסתבר לומר שאיין הסכנה באותו רגע ממש אין לחוש לחשש סכנה. ולכאורה יש להוכיח קצת מדברי הגמ' בברכות ל"ב ע"ב – ת"ר מעשה בחסדי אחד שהיה מתפלל בדרך בא שר אחד נתן לו שלום ולא החזיר לו שלום, לאחר שסיים תפילתו א"ל רופא האל כתוב בתורתך רק השמר לך ושומר נפשוך אם הייתי חותך ראשך בספיך מי היה תובע את דמן צדיד וכו', ומשמע שהסכים לדבריו השר שאסור להכנס לסכנה מכה הפסוק השמר לך רק שאותו חסיד הצליח לפייס אותו שר עיי"ש. ועיי"ש בהגהש"א (שם) משכב"ז, ובס' עץ יוסף על העיני יעקב כתב ומה שהכניס החסיד עצמו בסכנה, י"ל שראה החסיד שהשר הקדים לו שלום כבר ידע שיש בו מרת עונה ולכן בטח בו שלא ימחר להרגו עד שישמע טענתו (ק"ה ט"ז או"ח סימן ט"ז סק"א ובגמ"א סימן ק"ז פ"א).

מובא במדרש קהלת רבה פ"א אות ח' – רב התא צויה שלאחר מותו שיקברו אותו במערה של ר' חייא וביני, פחדו להכנס למערה, אמר רב הני שהוא יכניס את ארונו של רב הונא למערה של ר' חייא, אמר להם שאין הוא חושש כבר לחיייו משום שהוא כבר זקן, קשור חבל לרגליו של ר' חגי והכניס ארונו של רב הונא למערה. ר' חגי נשאר בחיים והיה אז בן שמונים שנה וכפלו לו שנתיים בזכות שמסר עצמו למען רב הונא, ומשמע שמתור לסכן עצמו בסכנה שבידי שמים (עי' ירושלמי כלאים פ"ט)

עקרי העניין

הרב מאיר שולביץ

מבאר החסידות

הרב יעקב שלמה שיינברגר

עשו שונא ליעקב

בפרשתנו (לג, ד) וירץ עשו לקראתו ויחבקו ויפל על צוארו וישקו ויבכו. וברשיי בשם המדרש אמר רשב"י הלכה היא בידוע שעשו שונא ליעקב, אבל כעת נכמרו רחמיו ונשקו בכל לבו. קשה להבין לשון "הלכה היא", ומבאר הגה"ק רבי מנחם זמבא הי"ד שהכוונה היא עבור עשו שטועים הם האנשים המשתדלים למצוא טעמים שונים על הסיבה לשנאת העמים ולשנאת פורקי עול את החרדים לה', כי באמת אין שום טעם ושום סיבה לה, כי אם פשוט "הפך לבם לשנוא עמו". כי רואים אנו אשר לפעמים השנאה היא יען המה עשירים ולפעמים יען המה עניים, ולפעמים יען המה חסידות יען המה קטנים, ולפעמים יען המה חפשים; לכן עורר התנא ר' שמעון שדורש תמיד טעמא דקרא, שבנוגע לשנאת העמים אין שום טעם, ורק הלכה היא, בלי שום טעם וסיבה עכ"ד הנפלאים.

על דרך זה כתב טעם נפלא בספר החינוך לאיסור אכילת גיד נחשי: וז"ל: כפי שתהיה רמו לישראל, שאף על פי שישבילו צרות רבות בגלות מיד העמים ומיד בני עשו, יהיו בטוחים שלא יאבדו, אלא לעולם יעמוד זרעם ושמם, ויבוא להם גואל ויגאלם מיד צר. ובזכרם תמיד ענין זה על ידי המצוות שתהיה לזיכרון, ועימדו באמונתם ובצדקתם לעולם. ורמו זה הוא לפי שאותו מלאך שנלחם עם יעקב אבינו, שבא בקבלה (בר"ר פ"ד ע"ג) שהיה שרו של עשו, רצה יעקב לעקרו מן העולם הוא וזרעו, ולא יכול לו, וצערו בנגינת הירד. וכן זרע עשו מצער ליעקב, ולבסוף תהיה להם תשועה מהם. וכמו שמצינו (שם, לב) באב [ג-] יעקב אבינו ע"ה] שזרחה לו השמש לרפואתו ונושע מן הצער, כן יזרח לנו השמש של משיח ויפאנו מצערנו, ויגאלנו במהרה בימינו אמן עכ"ד.

כבר רבות בשנים, שהיה קבוצות שונות - המשכלים וכדו', שניסו להתערב בגויים וללמוד ממעשיהם, באומרים שעי"י כך יתמתן שאתם אלינו, אבל המציאות טפחה על פניהם ומאום לא עזר, שנאת העמים לישראל שארה תקיפה עד למאוד, בכל הזמנים ובכל המצבים. הטיב להגדיר זאת הרה"ק בעל המקור ברוך מעשר זצ"ל: בליל הסדר כשמנגיעים ליהוא שעמדה לאבותינו ולנו וכו', מגביהים את הכוס, ופירש בה גדול אחד להורות בה שהשנאה לישראל היא עבור שאין אנו רוצים לשתות מינים ולאכול מפתם ולא מתערבים עמם, כלומר 'הכוס' גורמת לשנאה עמוקה זו של שונאי ישראל.

אולם טענה זו אינה נכונה, כפי שאנו אומרים בהמשך ההגדה, "צא ולמד מן ביקש לבן הארמי לעשות ליעקב אבינו" וכו', ויעקב הרי השתדך עם לבן ואכל ושתה עמם, ועם כל זה היתה השנאה גדולה הרי שבכל אופן שהוא, קיימת שנאה כלפינו עכ"ד.

ממשך המקור ברוך ואומר: וכן הדבר כאשר יהודים יושבים ולומדים באים אליהם בטענה, לכן לעבודתו וכי אנו זריכים לעבוד עבורכם ולכן תשבו בטל. ואם הולכים לעבוד, באים עליהם בטענות שלוקחים מהם הכל, הרי דבכל ובין שהוא - השנאה קיימת בין אם לומדים ואין אם עובדים, ואין לנו מנוחה משונאי ישראל.

ובזה יש לבאר מה שאמרו במדרש בפסוק 'וישכב במקום ההוא', ר"י אמר כאן שכב, אבל כל י"ד שנה שהיה טמון בבית שם ועבר לא שכב, ור"י אמר כאן שכב אבל כל כי שנה שעמד בביתו של לבן לא שכב.

ר"י אמר כאן שכב אבל כל י"ד שנה שהיה בבית שם ועבר לא שכב, כלומר בזמן שלמד יעקב אצל שם ועבר אמרו לו מדוע הוא מבטל זמנו ואינו הולך לעבוד. ור"י אמר כאן שכב אבל כל כי שנה שעמד בביתו של לבן לא שכב, כלומר גם בעת שעבד אצל לבן לא היתה לו מנוחה כפי שאמר יעקב אבינו 'ביום אכלני חורב וקרר בלילה ועם כל זה טען לבן שלוקח ממנו את כל הפרנסה, כי זה דרכם של שונאי ישראל לבוא בטענות אל היהודים בכל מקום ובכל אופן שהוא, ללא כל הצדקה וסיבה. עכ"ד ודפ"ח.

ה[. דרך אם נחשב כמקום סכנה. הנה יעקב אבינו אומר בפרשת ויגש (מד - כט) וילקחם גם את זה מעם פני וקרהו אסון, וברשיי שם וקרהו אסון - שהשטן מקטרג בשעת הסכנה: והנה צ"ע מדוע זה היה שעת הסכנה, {ובאמת במקום אחר מבואר בחז"ל שאמר יעקב שאמו מתה בדרך, ומשמע שזה עניין אחר, ולא שמחמת זה נחשב לו כשעת הסכנה אצלו}, ואולי שהדרך מאר"י למצרים הייתה הולכת דרך מדבריות של סכנה, ובאמת יעניין בשו"ת בנין ציון סי' ק"ז הקשה היאך מותר לו לאדם לילך למדבר והלא נכנס למקום סכנה, דהלא איתא בברכות נד דהולכי מדבריות חייבים להודות ולברך ברכת הגומל לפי שהיו במקום סכנה ותירץ דהליכה במדבריות אין זה חפצא של מקום סכנה רכל האיסור ליכנס למקום סכנה הוא רק אם הסכנה כבר קיימת ומ"מ ברכת הגומל שפיר מברך יעו"ש. וא"כ יש לומר שאולי ללכת מא"י למצרים הייתה סכנה גדולה יותר מסתם הליכה במדבר וצ"ע.

ו[. אופנים שמותר לאדם להכניס עצמו למקום סכנה. לצורך פרנסה, כתב הנודע ביהודה (תנינא יו"ד סי"י) שכל שלצורך פרנסה מותר לצוד חיות, ובכך הסביר את נוסח התפילה לנמצא במקום סכנה 'בכל פרשת העיבור' היינו שעצם עיסוקם הוא מסוכן ואולי אסור. ובאבני נזר (או"ח סי' ל"ט) ביאר נוסח הגומל שלחייבים טובות, שאפילו שהם חייבים שסיכנו את עצמם, בכל אופן הוא גומל להם טוב. דבר שדשו בו רביים. נתבאר בכמה מקומות בגמ' וכן בשבת דף קט עמוד ב כיון דדשו ביה רבים שומר פתאים ה', והיינו דברים שהורגלו בהם רבים לעשותם, וכ"כ הרא"ש עבודה זרה פרק ד סי' ז, ובכמה דברים אין אנו נוהגין משום שנאמר שומר פתאים ה'. ובקובץ מבית לוי עניני יו"ד עמ' ק"ז כתב שניסיה ברכבת הרים היא כמו הליכה תחת קיר נטוי שהיה צריך לאסור, אבל כיון דדש דש. לצורך מצוה. בשדי חמד ה"א עמ' 135 הביא מספר טהרת המים, שאף לקדש שם שמים אסור לילך למקום סכנה ולסמוך על הנס.

ז[. אם נודמן לצדיק מקום סכנה אין ממעטין בזכותיו. כתב בגבורת ארי מסכת תענית דף כא ע"א, דבר חידוש, לגבי המעשה המבואר עם נחום איש גמזו שאמר פנו את הכלים ואחר כך פנו מטתי שמובטח לכם וכו'. ואף על גב דאמר אל יעמוד במקום סכנה ואם עושים לו נס מנכין לו מזכותיו וכו', יש לומר דודאי לכתחילה אין לעמוד במקום סכנה ואפילו צדיק גמור ולסמוך על צדקתו דשמא אין עושים לו נס או מנכין לו מזכותיו דאין לטרוח כלפי שמיא לכתחילה אבל אם נודמן לצדיק גמור מקום סכנה ממילא בלי מתכוון כהניא דנחום שהיה מוטל מטתו כבר בבית רעוע בודאי עושים לו נס ואין מנכין לו כלום הואיל ולא נתכוון לכך ואפילו אם מאריך ומרחיב לזמן הנס יותר מן ההכרח כמו שאמר פנו כלים ואחר כך מתנו לית לן בה כיון דמוכרח להתחלת הנס שלא יפול הבית עד שיפנו מטתו כי מאריך ומרחיב לזמן הנס יותר קצת משום פניית הכלים קודם למטתו לית לן בה כיון דאי אפשר כאן בלא איתרחש ניסא על כל פנים. אין זה מילתא יתירא כולי האי אם ממשך בידים משך זמן הנס יותר קצת כן נראה לי: ע"כ.

ח[. אסור לסמוך על ניסים גם בעניני רפואה ופרנסה. כתב דרשות ר"י אבן שועיב פרשת שלח לך שהתורה לא רצתה שיסמוך אדם על הנס. וכן אמרו אל יעמוד אדם במקום סכנה ויאמר עושים לי נס שמא אין עושים, ואם עושים מנכין לו מזכותיו. וכן הוא אומר קטנתי מכל החסדים וגו', וכתוב לא תנסו את ה'. וכן צריך לעשות פרוסתו וחיליו, שלא יסמוך על הנס אלא יטרה אחר פרנסתו ורפואתו ויסמוך על השם שיעזרוהו עם השתדלותו, וזהו ורפא ירפא, וכתוב וגם בהלוי לא דרש את ה' וגו'. וראה עוד בחובות הלבבות שער הבטחון פ"ד שאין לאדם לאדם להכניס עצמו לסכנה ולומר הרי הכל מאת ה' ואם נגור עלי אז כל אשר יהיה, דיש חובת השתדלות בכל הדברים הללו וגם שלא להכניס עצמו לסכנה.

א[. מקור העניין. בפרשתנו בראשית פרק לב פסוק יא קטנתי מכל החסדים ומכל האמת אשר עשיתי את עבדך וגו'. וברשיי שם קטנתי מכל החסדים - נתמטמו זכותי על ידי החסדים והאמת שעשיתי עמי, לכך אני ירא, שמא משהבטחתי נתלכלכתי בחטא ויגרמו לי להמסר ביד עשו: ומקור הדברים הוא מהגמרא שבת דף לב ע"א לעולם אל יעמוד אדם במקום סכנה לומר שעושים לו נס שמא אין עושים לי נס ואם עושים לי נס מנכין לו מזכותיו אמר רבי חנין מאי קראה קטנתי מכל החסדים ומכל האמת. וביאר רבי אליהו מזרחי שם ופירש רשי" "הוקטנו ונתמעטו זכותי בשביל החסדים שעשיתי עמדי", למדנו שהקטנות הזאת אינה אלא באיכות, שכשהיו כל זכותיו בידו [היה] חשוב גדול (היה) לפני המקום, ועכשיו שנמעטו זכותיו שב להיות קטן לפני המקום. ובהערות תורה תמימה שם הערה ד כתב דלכאורה צ"ע, דהא לשון זה אמר יעקב בדרך ענוה ואין בזה רמו מענין המעטות הזכות, וכ"מ במ"ר קטנתי איני כדאי, ועיין ברמב"ם ומרש"א שהעירו בזה, ולי נראה ע"פ מ"ש בב"ק ג' ב' כל האומר הקדוש ברוך הוא ותרן הוא ויתרו חיו, וא"כ מכיון שאמר יעקב שאינו כדאי לכל הטובות, א"כ הלא לא נעשו לו בתנא אלא שכונו לו מזכותיו.

ב[. גדר האיסור. נפסק ברמב"ם הלכות רוצח ושמירת הנפש פרק יב הלכה ו אסור לאדם לעבור תחת קיר נטוי או על גשר רעוע או להכנס לחורבה, וכן כל כיוצא באלו משאר הסכנות אסור לעמוד במקומן. ובמסילת ישרים פרק ט האריך מאוד בחומר הדבר שלא לזוהר מדברי סכנה, ושהוא מתחייב בנפשו. וז"ל כי הנה האדון ברוך - הוא עשה את האדם בעל שכל נכון וסביר נכונה לשינה עצמו על דרך טוב וישמר מן הדברים המזיקים אשר נבראו לענוש את הרשעים, ופי שירצה שלא ינהג עצמו בדרך החכמה ויפקיר עצמו לסכנות, הנה אין זה בטחון, אלא הוללות. והנה הוא חוטא במה שהוא נגד רצון הבורא יתברך שמו, שרוצה שישומר האדם את עצמו. ונמצא שמלבד הסכנה המוטבעת בדבר אשר הוא עלול אליה מפני חסרון שמירתו, הנה עוד הוא מתחייב בנפשו בקום עשה בחטא אשר הוא חוטא, ונמצא החטא עצמו מביא לייעוש. וכא הולכל להבחין בין שתי היראות הוא מה שחלקו חכמים זכרונם לברכה באמנם (פסחים ה): היכא דשכיח הויקא שאני. כי מקום שההיזק מצוי ונודע, יש להשמר. אך מקום שאין ההיזק נודע, אין לירא. זהירות מיוחדת בזמננו. כתב בספר הפליאה ח"א [דל"ה רע"ח] והזהר מאד בזמן הגלות שאל תעמוד במקום סכנה ואל תסמוך על הנס, אך תירא תמיד פן יגרמו החטא וראה והבן כי יעקב אבינו ע"ה היה בטוח מה' וכתוב וירא יעקב מאד ויצר לו וכל שכן מי שאינו בטוח, ועוד שנפלנו ביד אויבינו ואימתם עלינו ואל יתהלל הגיבור בגבורתו ע"ש. וראה בספר מנוחת שלום ח"א סט"ו מה שהעיר בזה.

ג[. ללכת אחר הרוב במקום סכנה. והנה בכל דברי סכנה יש לדון האם מועיל ביטול ברוב, הליכה אחר הרוב (ולמשל ללכת למקום שיש בו סכנה שברוב המקרים לא קורה שום דבר) ובעניין זה יעויין בספר אור לנתיבתי בסופו קונטרס אוהל מרים להגר"פ שוב עמ' תרפז במה שדן בזה, לגבי ללכת לישוב הדרום בימים שנופלים שם רקטות, והנה יעויין בדברי הט"ז (ביו"ד סי' קט"ז) אם דבר סכנה בטל בששים כמו דבר איסור. וראה ראיית בעל התורה תמימה בפרשתנו שכתב נראה להביא ראייה מחולין צ"ו א' הוי עובדא וצלו גדי בחלב, וא"ר יוחנן, קולף ואוכל עד שמגיע למקומו, ומקוי לה שם גמרא וצדליה זו לכית באלפס הוי, ופירש"י לכית שקץ גדים קטנים באלפס של בשר, והנה בשר ודגים ידוע שהוא דבר סכנה, ומבואר דקליפה מהני, ובכ"מ קי"ל דששים עדיף מקליפה אמנם בירושלמי מבואר דספק סכנתא צריך להחמיר יותר מספק איסור.

ד[. דברים הנכללים באיסור זה. נפסק בשולחן ערוך יורה דעה הלכות תערובות סימן קטן סעיף ה' כ' הרמ"א שם, וכן יזהר מכל דברים המביאים לידי סכנה, כי סכנתא חמירא מאיסורא ויש לחוש יותר לספק סכנה מלספק איסור, ולכן אסור לילך בכל מקום סכנה כמו תחת קיר נטוי או יחידי בלילה, וכן אסור לשתות מים מן הנהרות בלילה או להניח פיו על קלוה המים לשתות, כי דברים אלו יש בהן חשש סכנה (רמב"ם). עוד בגמ' תענית ה' ע"ב, אין מסיחין בשעת הסעודה שמא יקדים קנה לושה ויבוא לידי סכנה. עוד בגמ' ברכות ח' ע"א, ולא יתחן בשר על גבי היד משום סכנה. עוד בתלמוד ירושלמימסכת שבת פרק ב הלכה ו מיכן שאין השטן מקטרג אלא בשעת סכנה, ושם א"ר לוי בג' מקומות השטן מצוי לקטרג. המהלק בדרך בעצמו. והישן בבית אפל לעצמו. והמפרש בים הגדול.

הנושאים הנאים
וישלה - הליכה במקום סכנה, קטנותי מכל החסדים (לבי,יא), אל יעמוד אדם במקום סכנה, שבת ל"ב א'. וישב - זמן הדלקת נר חנוכה, ענינא דינומא
מקץ-הפסקה

ה
מכון ירושלים
הופיע
יד דוד
על מסכתות
נדרים נזיר וטוטה
להגאון רבי דוד זינצהיים זצ"ל
יו"ל לראשונה מכת"י המחבר עם מקורות וצינונים

קובץ
מוסד הרב קוק
חדש
כרך חדש מהסדרה החשובה שכבשה את עולם התורה
חידושי הריטב"א
על מסכת קידושין
מהדו"ב
על-פי כתב-יד יחיד בטולם

רבי יקותיאל יהודה הלברשטאם - האדמו"ר מקלויזנבורג [תרס"ה - תשנ"ז] מכתביו

סדר ההודאה להולך

במקום סכנה

בסוגיית השי"ס בברכות דף נ"ד ע"ב, ארבעה צריכין להודות יורדי הים, הולכי מדברות, ומי שהיה חולה ונתרפא, ומי שהיה בחוש בבית האסורים וכו', ובתוס' כ"ו, דבתהלים לא חשיב כזה הסדר אלא חשיב הולכי המדבר ראשון, דקרא נקט סדר המסוכנין יותר תחלה, וגמרא נקט המצויין תחלה כ"ל. והגרי"פ ציין לדברי הערוך ערך ארבעה, שהביא תשובת רב האי גאון שכתב להיפך, דבקרא סדוריה מה ששכיח טפי, ובגמרא מסדר לפום הקרובין לסכנה, וציין להתוס' בשבת [ב, א] שהביאו ג"כ הך דרב האי גאון דדבר ההוה רגיל השי"ס לשנות תחלה עיני שם, וכן בשטיה מקובצת בב"ק [ב, א] בלשון התוס' שאנן עיני שם. וכבר ביטתה המקובצת בסוגיין הביא מהר"ג מדברי התוס', וכן בתוס' רבינו יהודה החסיד, ובתוס' הרא"ש, וכן כתב באבודרהם ה"ל ברכות שם ח'. ובראב"ה ברכות ס"י קמ"ו כתב מדעת עצמו, דבגמרא סדרם כפי הסכנה ובמקרא סדורים לפי מה ששכיח טפי, וכמ"ש בערוך עיני שם, ויע"ע בהפלאה שבערך ערך ארבעה. ואפשר לומר להנראה מלשון המאירי דפשוטי המקראות מוכיחין דדוקא במקום סכנה, ולזה לפי דעת התוס' שינה השי"ס מסדר הכתוב לפי הסכנה, ונקט המצויין תחלה, להורות דבכל ענין מברכין ולא בעינין מקום סכנה דוקא.

ולמ"ש מתשובת רב האי גאון וכן בערוך וראב"ה, ר"ב ס"ל להלכה שרק במקום סכנה מברכין, ולזה ס"ל שאדרבה השי"ס נקט לפי סדר הסכנה ודו"ק.

וכאשר לעצמי היה נ"ל, דקרא נקט לפי חומרת העון, בדפשוטות המבואר במטבע הברכה שיסודו הגומל לחייבים טובות וכו', וראה לכאורה דכל אלו מחמת חטאינו נגדו לו. ומצאתי בארוחת חיים בה"ל שני וחמישי [אות כד] שכתב, ד' הם צריכים להודות, יורדי הים והולכי מדברות כשמגיעין לישבו, ויש שותנין שיעור הליכתן עד פרסה, והטעם מחמת שזכרו עונותיו וכן השמים ונגרמו להיות חולה וכו', וכן בשאר הצרכים להודות עונותיהם גרמו להם, הולכי דרכים עונותיו גרמו לו ללכת במקום סכנה, כדאמרו ר' ינאי כד הוה אויל לאכסניא הוה מפקד ביתיה וכו' ינין שם. ויש לומר דפחם הכתוב תחלה בהולכי מדבר שלא נזכר שם עון כלל, ואחרי בחוש בבית האסורים שנאמר בו כי החור אמרי וגו', ואפשר ג"כ בחבוש מחמת עלילה, ואח"כ בחולה אוילים מדוך פשעם וגו', ואח"כ יורדי הים וגו' ונפשם ברה"ע תתמוגג וגו', ואולי יש לפרש אחטאים, והבן.

יעקב אבינו מודיע לעיניו: 'עם לבן גרתי ותרניי' מצוות שמרתה ולא למדתי ממשעיו הרעים'. נכון, יש לי הרבה זכויות, אך אף על פי כן אני מרגיש שזה כלום לעומת החסד הגדול שהטיב עימי הקב"ה. בד בבד עם ההודאה לקב"ה על כל הטוב אשר גמלנו אל לנו לתלות זאת בצדקתנו וביושר לבבנו, עלינו לדאוג שמת ראינו עולמנו בחי"י.

מובא על רבנו היחפץ חיים' שכבשה ממנו אישה להתפלל על בנה החולה, התפלל וביקש: רבנו של עולם, הרבית לי חסדים רבים. זכיתי להדפיס את ספרי 'חפץ חיים' שימירי הלשון והימשנה ברורה', בבקשה ממך עשה איתי עוד חסד אחד נוסף ושלח רפואה שלימה לילד החולה.

נכיר בחסדי ד' המרוצים, נודה עליהם, ונבקש על העתיד. וסוף זכויות ומעשים טובים כדי שנהיה ראויים להמשיך ולזכות בחסדי ד' אשר גברו עליו.

'קטונתי מכל החסדים'

יעקב אבינו שומע את דבר ד' אלו 'שוב אל ארץ אבותיך ולמולדתך ואהיה עמך'. זכית להקים משפחה, התעשרת, עשיו הימן לחזור הביתה 'אל ארץ אבותיך'. מפני שבמצב הזה 'בעודך מחובר לטמא אי אפשר להשרות שכינתי עליך' ואתה הרי מיועד להקים את כלל ישראל.

יעקב אבינו יוצא לדרך, הוא עדיין אינו יודע אם הסיבה ליציאתו מבאר שבע חרנה חלפה ועברה, אם כבר שבה חמת אחיו המתנחם להורגו. הוא מתכוון לפגישה עם עישו, 'לדורון, לתפילה ולמלחמה. הוא שולח 'מלאכים לפניו אל עישו אחיו' להגיד לאדוני למצוא חן בעיניך'. הוא מתכוון למלחמה מחלק את כל אשר לו לשני מחנות ונעמד לתפילה לפני הקב"ה.

הוא פורח את תפילתו באזכור שתי ההבטחות שהבטיח לו הקב"ה: 'שתי הבטחות הבטחתי, אחת בצאתי מבית אבי מבאר שבע ושם אמרת לי ושמרתך בכל אשר תלך, ובבית לבן אמרת לי שוב אל ארץ אבותיך ולמולדתך ואהיה עמך'. בשתי הבטחות אלו אני בא לפניך. בכל זאת 'יורא יעקב מאד ויצר לו'.

נתאר לעצמנו את הרגשתו בשעה בה אנו עומדים רח"ל לפני מצב של סכנה גדולה. לפני ניתוח מסוכן, לפני משפט קשה שיכול לחייב אותנו בעונש כבד. אנחנו מתכוננים, כבר עשנו כפי קברני צדיקים אברה"ק ובאוקראינה, כבר נכנסנו אל הקודש פנימה בבתיהם של מרן ורבני גדולי ישראל, כבר תרמנו לכל קופות הצדקה והחסד. אחרי כל זה אנחנו צריכים לכאורה להיות רגועים.

יעקב אבינו שיש בידו שתי הבטחות מפורשות מבורא עולם, ירא, חרד ופחד. גם יעקב אבינו ידע ששם הבטחות כאלו לכאורה אלו לו מה לחשוש. לכן הוא מפרט את סיבת פחדו. 'קטונתי מכל החסדים ומכל האמת אשר עשית את עבדך' כהן הבטחת לי וגם קיימת. 'כי במקלי עברתי את הירדן הזה ועתה הייתי לשני מחנות'. אבל 'לב יודע מרת נפשו' אני יודע את מצבי ובחשבון הכללי 'נתמעטו זכויותי על ידי החסדים והאמת שעשית עמי לכן אני ירא, 'שמא משהבטחתי נתלככתי בחטא ויגרסו לי להימסר ביד עישי'.

בואו נחשוב, עברנו בשבועות האחרונים מלחמה קשה. ימים ולילות של פחד ואימה. זכינו לראות את 'עמוד העני' שליווה אותנו באותם ימים. כולנו מבינים, מכירים ויודעים כי זכינו בחסדי השי"ת לניסים גדולים כאשר מאות ואלפי טילים מטילים שונים כונו לעברנו והקביה הצילנו מידם. כולנו ראינו בחוש כיצד הבטחתו של הקב"ה 'כי לא יטוש ד' עמו ונחלתו לא יעזוב' עומדת לנו. ראינו כיצד כוח התורה וכוח התפילה מגן עלינו ועל עוללינו. האם כעת יכולים אנחנו לישב בשלוה? האם סימנו כבר את המפגש עם עישו, עם ישמעאל? האם הבטנו את יצר הרע?

זה נכון שצריכים להיות חזורים במאמנה ובביטחון להאמין ולקוות שכל מה שיהיה יהיה טוב. להאמין שמה שנגזר עלינו בראש השנה לטובה יתקיים ותפילותינו 'קרע רוע גזר דינינו' תתקבלנה גם הם. להאמין שההבטחה: 'כי לא יטוש ד' עמו ונחלתו לא יעזוב' תעמוד לנו ולכל ישראל. אבל עלינו לדאוג ולחשוש 'שמא יגרסו החטאי'.

עוד עלינו גם לדעת כי בזמן סכנה, בשעת מלחמה, בשעה באה אנדרלמוסיה לעולם היא אינה באמת בין צדיקים ורשעים. אסור לאדם ללכת ליד קיר נטוי, להימצא במקום סכנה כי במצבים לא שגרתיים אלו עלול להיות מצב שזכויות שהיו עומדות לנו בחיי היום יום לא תעמודנה במצב זה בו דרושה סיעתא דשמיא מיוחדת.

עלינו להשתדל כל הזמן להרבות זכויות. להרבות בלימוד תורה ובעשיית חסד. בקדוק הדין בשמירת המצוות. להתרחק מן החטא להישמר ולהיזהר שלא ניכשל ח"ו בעבירה. כי חוץ ממה שאנחנו מחויבים בכל זה כדי לזכות בדין, אנחנו צדיקים לכן לשמירה ולהגנה ממקרים רעים מצרות ופוערעויות המתרגשות באבות לעולם.

על אחת כמה נוטלת עלינו חובה זו לאחר שעברנו מצבי סכנה ובחסדי השי"ת זכינו להארת פנים ונצלנו, דבר שהביא להתמעטות זכויותינו. מעכשיו עלינו לשוב ולמלא את המאגרים מחדש. עלינו להרבות בסור מרע ובעשה טוב. להרבות בלימוד תורה, בשמירת מצוות ובעשיית טוב.

בסדר אשרי ובה לציון, אחרי שאנחנו אומרים קדושה דסידרא צביבור ובלחש אנחנו מוסיפים תפילה ובקשה: 'די' אלוקי אברהם יצחק וישראל אבותינו, שמרה זאת לעולם ליצר מחשבות לבב עמך והכן לבבם אליך'. אנחנו מבקשים מהקב"ה הגנה מיצר הרע שלא יכשילנו ונוסוף לכן 'היכן לבבם אליך' אנחנו מבקשים שהקב"ה יכין ויטה את לבנו לעבודתו.

אף על פי שהכול בידי שמים חיים מיראת שמים, ועל האדם לעמול בכל כוחותיו וימס לילה להגיע ליראת שמים חוץ מיראת חטא יש בידינו הרשות לבקש מהקב"ה 'שמרה זאת לעולם' כמו שכתב האבודרהם 'שיועיל סדר קדושה זה ליצר מחשבותינו ולהכין את לבבנו אליך'. יש בשמים אוצרות של זכויות ומעשים טובים שאנחנו עושים. הם אגורים ושומרים אצל הקב"ה לעת הצורך להשפיע עלינו טוב בשעת צרה וצוקה בשעת סכנה בה הזכויות הרגילות אינן מספיקות.

ברכת המזון אחרי כל תפילותינו 'הרחמן הוא ימלוך עלינו' 'הרחמן הוא יברך' אנחנו מוסיפים בקשה מיוחדת: 'במרום ילמדו עליהם ועלינו זכות שתהא למשמרת שלום'. אנחנו מבקשים מהקב"ה ומבית דין של מעלה, במרום, שיימלדו עליהם ועלנו זכות. שידעו אותנו לכף זכות והזכות הוה תעמוד לנו בהמתנה שתיהיה זמינה למצב בו נדרש 'למשמרת שלום' למצב בח"ו נזקק לזכות הוה לשומרו ולהצילנו מכל דבר רע.

הליכה במקום סכנה
הצילה ממות

הגה"צ רבי מאיר חדש זצ"ל סיפר, כיצד בהתבוננות בדרכי ה' רואין שאין שיעור כלל למעשי האדם, וכי כל מעשה ולו השיעור הקטן ביותר מוכתב הוא מלמעלה.

היה זה בימים הראשונים שלאחר המהפכה ברוסיה, בה הדיחו את הצאר ניקולאי מקסאור. אותה תקופה היתה מלאה אנדרלמוסיה. הצאר הודח, אבל לא קם עדיין משטר יציב במקומו. היתה זו תקופה של אין מלך! ואיש הישר בעיניו יעשה. כל מיני כנופיות קמו ועשו כטוב בעיניהם, והצד השווה שבהם, שכולם שדרו וחמסו, גזלו ובזזו, נישלו את העשירים ומוטטו את המסחר והכלכלה.

בין הכנופיות שקמו אז, היתה אחת מסוכנת ונועזת ביותר. היתה זו הכנופיה שהקים שורד בשם פטלורה, ועל שמו נקראו כל אנשי: "הפטלורצ'קים". אלה הטילו חיתתם על הכל, במיוחד על היהודים. הם הסתובבו עם רובים בידיהם, חמסו ובזזו, היכו והרגו, ובמיוחד נשפך זעמם על היהודים. כל יהודי שיצא לרחוב - סיכן את נפשו בזה, כי הללו היו אכזרים והורגים בדם קר ובלו כל מחשבה שניה, ורבים מישראל נפלו בידם כצאן לטבח!

יום אחד, מספר רבי מאיר, מוכרח הייתי לצאת לרחוב כדי להגיע למקום כלשהו. הספקתי רק לפסוע מרחק קצר, ומיד הגיח מולי אחד מרוצחי הכנופיה הוה ותפס אותי. הבנתי מיד כי גורלי נחרץ ולא נותר לי אלא לומר ויודי. הוא תפס בי בחזקה והוביל אותי לאיזו תחנת משטרה. בדרך הספקתי לומר חמש פעמים ויודי, ומיד כשהכניס אותי לתחת המשטרה, העמיד אותי ליד והתכוון לירות בי, הוא זו מזמי אחורה כשני מטר, כדי שיוכל לכוון ברובתו היטב למול ראשי, אבל נדמה היה לו שאני עומד מכוון בדיוק לקנה הרובה. המחשבות שחלפו בראשם רגעיים היו אימות, ידעתי שירגעי אלו הינם האחרונים בחיי, ואמונתי היתה שאין בידי לעשות דבר מה.

אותו אכזר לא היה מוכן לזווד ממקומו והתעקש דוקא שאני אוזו ושאוכוון עצמי למול קן הרובה... הוא צעק עלי צעקות אימים: לזווד!! ואני הייתי מוכן להישמע לו, ידעתי שאין בפסיעה זו או אחת שיעור לשנות רוע הגזירה, ומה חשוב לי כבר אם אוזו כמה סנטימטרים, אלא שאברי לא נשמעו לי, הדם קפא בעורקי ולמרות רצוני לא יכולתי פשוט לזווד אפילו מרחק כלשהו. הרגשתי עצמי משותק. הרוצח ממשיך לצרוח כנגדי ולקלל: בשום אופן לאן לא אני אוזו, אלא אתה תזווד! ואני, כפי שאמרתי, רוצה אבל לא יכול!...

תוך כדי הצעקות נפתח לפתע חלון קטן מכיוון החצר השני, ואיזה קצין שישב שם שואלו: מה אתה צוועק כל כך? והרוצח משיב לו: הבאתי לכאן איזה יהודון לירות בו, אני מבקש ממנו לזווד לכיוון הרובה והוא מסרב... גוער בו הקצין ואומר לו: הנח לו, תן לו ללכת... מיד הוה הוריד את הרובה ואומר לי: לך!...

יצאתי החוצה ואני אומר לעצמי: רבש"ע, אין שיעור לגודל מעשיך, הן חיי ניתנו לי עכשיו במתנה, ממש תחיית המתים, כבריה חדשה, ומכאן ראייתי מה כוחה של כל פעולה שעושה השי"ת ואף אם אולי כוחה של עושה פעולה, יש בה לעתים הצלת חיים של ממש.

פוטו סטודיו	גל פז-רשת למוסיקה ירושלים-ב"ב-חיפה	פוטו ציון צילום אירועים, מצלמות וסטודיו	אחים הקר רשת בשר למהדרין
צבי ורצברגר בית האנרגיה	המנעול הנאמן זאב הורוביץ דלתות פלדה ומפתחות	לעילוי נשמת רבי יצחק בן ר' אליהו ואסתור זר	בחסותם האדיבה של בעלי עסקים תומכי תורה לברכה, הצלחה וכסו"ס

